KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI: 1872
HALK KÜLTÜRLERİNİ ARAŞTIRMA VE
GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI: 247
Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 54

V. MİLLETLERARASI TÜRK HALK KÜLTÜRÜ KONGRESİ

GELENEK, GÖRENEK, İNANÇLAR SEKSİYON BİLDİRİLERİ

Ankara 1997

ISBN 975-17-1714-0

Kültür Bakanlığı'nın 10.12.1996 Tarih ve
5522 Sayılı Onayı ile 3000 adet bastırılmıştır.

Kapak Tasarımı: Soner YALÇIN

Baskı : Kılıçaslan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Tel: 232 08 50 ANKARA

ALVAR'DA KABAK ABDAL "TEKKE GÜNÜ" GELENEĞİ

Hüseyin ŞAHİN

Alvar, Malatya'nın ilçesine bağlı, geçimini kaysıcılık ve tarla ziraatı ile sağlayan bir köydür. Köyün ilk kuruluşu da tebliğimize konu olan "Kabak Abdal" adıyla bilinen velinin / dervişin "Nevruz Ülkesi" olarak söylenilen bu yöreye gelişi ile başlamış olduğuna dair anlatılar vardır.

Köyün kuzey batısına uzanan "Tekke Deresi" nin hemen kenarında yüksekçe bir tepede "Son Osmanlı Dönemi" yapıları tarzında[1] türbede mezarı bulunan "Kabak Abdal" çevresinde; çok sayıda söylence anlatılır. Söylencelerde geçen mekânlar bugün de köyde yer adı olarak yaşamaktadır.

Kabak Abdal'ın Alvar'a ne zaman, nereden ve nasıl geldiğine dair yazılı bir kaynağa ulaşmamız mümkün olmamıştır. Türbenin kapısı üzerindeki kitabe çok yıprandığından çözülememiş olup sadece H. 1271 (M. 1852) tarihi okunabilmektedir. Bu bakımdan bilgilerimizin çoğu halk ağzından anlatılan söylencelerle sınırlı kalmıştır.

Çevrede Kabak Abdal'ın asıl isminin Abdullah olduğu, saçları dökülmüş olduğundan "Kabak Abdal" isminin Balım Sultan tarafından verildiği anlatılmaktadır.[2] Kabak Abdal'ın, Balım Sultan'ın dervişlerinden olduğu söylencesini değerlendirdiğimizde tarihi bilgilerimize göre Balım Sultan 1511 yılında ölmüştür.[3] Bu durumda ise, onun XV. yy. sonu ile XVI. yy. başında yaşadığı düşüncesi ortaya çıkıyor. Yine söylencelere göre, 1. Murat (saltanatı 1362 - 1389) ya da ismi Murat olan Osmanlı padişahı döneminde yaşamıştır. Türbe üzerinde bulunan kitabeden değerlendirme yaptığımızda ise Türbenin Geç Osmanlı dönemi tarzında olması da gözününe alınırsa Kabak Abdal'ın bu dönemde yaşamış olamayacağı akla gelmektedir. Ancak, kitabenin okunamaz durumda olması bu tesbitimizi de doğrulamaktan uzaktır.

---

* Konumuzla ilgili çalışma, 1995 yılının Haziran ayında tarafımdan yapılmıştır. Tebliğimiz, Malatya İl Kültür Müdürlüğü, Folklor Arşivindeki YB. 95.0028-29-30, B.V.B. 95 001-0119 Arşiv yer numaralı belgelerden yaralanılarak hazırlanmıştır.

1. Türbe, Malatya Müzesi Uzmanlarınca. 1993 yılında incelenmiş olup, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 27.2.1992/1111 sayılı tescil kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.
2. Söylenceler ayrı bir başlıkla anlatılacağından burada konu bütünlüğünü bölmemesi düşüncesiyle verilmemiştir.
3. Nejat BİRDOĞAN: Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik Berfin Yayınları, 2. Bsk., Sistem Ofset, Ankara 1994, s. 154.

Halk ağzından anlatılarda, Kabak Abdal'ın yöreye Şeyh Hamid-i Veli ve Kuluncak'ta türbesi bulunan Mehmet Halife ile beraber geldiğinden hareket edildiğinde; Sultan II. Mahmut döneminde tutulan şimdi Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan **Cevdet - Evkaf** No:15106'da kayıtlı bulunan (1236/1821) bir arıza bir hattı hümayunda Seyyid Mehmet Halife'den söz edilmektedir.[4] Ancak kaynaklarda, burada adı geçen ve Darende'de zaviyesi bulunan Somuncu Baba'nın 1331'de Kayseri'de doğduğu belirtilmektedir.[5] Bize Kabak Abdal çevresinde anlatılan söylenecede adı geçen Şeyh Hamid-i Veli'nin, aynı isimde başka bir kişi olduğunu veya söylenceye Şeyh Hamid-Veli'nin isminin sonradan girmiş olabileceğini düşünüyoruz. Yörede araştırmalar yapan Halil Yazgan da Mehmet Halife'nin XVII. y.y. sonlarında Kuluncak'ta yaşamış olabileceğini kaydetmektedir.[6]

Diğer bir söylencede, Kabak Abdal'ın Abdal Musa ile musahip[7] olduğu aktarılıyor ki, kaynaklara göre Abdal Musa'nın XIII. y.y. - XIV. y.y. da yaşadığını [8] 1270'de ölen Hacı Bektaş-ı Veli'nin ise amcasının oğlu olduğunu.[9] Orhan Gazi devrinde gazalara katıldığını (1326 - 1362) öğreniyoruz.[10] Bu tarihi akış içerisinde, Kabak Abdal'ın yaşadığı dönemi tesit çalşmamız yine başarısız kalmaktadır.

Aktardığımız bilgiler ve kendi değerlendirmemize göre Kabak Abdal'ın yaşadığı dönem, II. Mahmut'un Saltanat yılları olan (1808 - 1839) ile Padişah Abdülmecit'in saltanat sürdüğü (1839 - 1861) dönemleri arasında olması gerekir. Gerek türbenin mimari tarzından, gerek kitabede yeralan H. 1271 (1856) tarihinden ve gerekse bir söylencede adı geçen Mehmet Halife'nin adının (1236 - 1821) tarihi Evkaf defterinde kaydına rastlanması, bizi bu değerlendirmeye yöneltmiştir.

XIV. Anadolu'da özellikle bir çok Türk dervişinin "Abdal" sıfatını taşıdığı görülür.[11] Abdal sözcüğü eskiden derviş, tarikat eri anlamına da gelmektedir. [12] Araştırmacı Mehmet ŞİMŞEK ise tarikat veya yol dilinde Abdal sözcüğünün daha yüksek bir anlamı olduğunu söyleyerek, bunun bir halden diğer bir hale

---

4. Ahmet AKGÜNDÜZ, Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba, Şeyh Hamid-i Veli ve Neseb-İ Alisi. Es-Seyid Osman Hulusi Efendi Vakfı Yay.: 8, Tekin Basımevi, İstanbul 1992. s. 87-90.
5. Ahmet AKGÜNDÜZ a.g.e. s. 12.
6. Halid YAZGAN Kuluncak Yöresi Derlemeleri (Özel Arşivinden).
7. Alevilikde musahiplik "yol kardeşliği" anlamına gelmekte olup, törensel bir anlamda bütünleştirilmiştir.
8. O. Fuat KÖPRÜLÜ: Köprülü'nün Edebi ve Fikri Makalelerinden Seçmeler, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1972. s. 122.
9. Abdulbaki GÖLPINARLI "Kaygusuz Abdal", T.D. Dergisi, S: 214, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Aralık 1968, s. 19.
10. Aşıkpaşaoğlu Tarihi, (Hzr., A. Nihat ATSIZ), Kültür Bakanlığı Yayınları, 604, Sevinç Matbaası, Ankara, 1985, s. 196.
11. N. BİRDOĞAN: a.g.e, s. 223.
12. Cahit ÖZTELLİ: Onedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesimi, Töyko. Matbaası, Ankara 1969, s. 8 ve 95.

geçmek, başka bir deyimle geçici bir çoşkunluk içinde bir aşamadan daha üst bir aşamaya atlamak anlamına geldiğini belirtir. Yol dilinde Abdallık, bu yüceliğe ermişler için söylenen bir sıfat olarak bilinir. XIX. y.y. halk ozanlarından Âşık DERTLİ, Abdal'ı şöyle açıklar:

Abdal'lığın manasını sorarsan,

Evvela Muhammed, Ali'Abdal'dır,

Hakikat ilminin aslın ararsan,

Cümle ululardan ulu Abdal'dır.[13]

A. Süheyl ÜNVER ise, Mistik folklor konulu bir çalışmasında Abdallar'dan söz eder ve Bursa kütüğüne göre Anadolu'nun her tarafında bir Abdal bulunduğunu nakleder.[14]

KÖPRÜLÜ'nün Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi'nde yer alan "Abdal" maddesinde; XIV. asrından beri Anadolu'da yaşayan Abdal lakaplı Şeyhler ve Abdallarla Işıklar adında olan derviş zümrelerin varlığını, anlatırken, bunların şehir ve kasabalardan ziyade köylerde kendilerine mahsus zafiyelerde yaşarlar, gezginci bir hayat sürerler, evlenmeyerek mücerred kalırlar, demektedir.[15] Kaynaklardan dervişlerin Anadolu'ya geliş yerlerinin Horasan çıkışlı olduğunu, bir kısmının ömrünün tümünü gezerek geçirdiklerini, bazılarının ise bir süre gezginlikten sonra toprağa bağlandıklarını öğreniyoruz.[16]

Halk ağzından dinlediğimiz söylencelerden ve Kabak Abdal yatırının çevresinde gelişmiş olan gelenek ve halk arasındaki inançlardan anlaşıldığına göre "Kabak Abdal" ın da gezginlikten sonra Alvar'a gelip yerleştiğidir. Böylece o, karşımıza bir Anadolu velisi kimliğiyle çıkmaktadır.

Söylencelerde mücerret olduğu anlatılan Kabak Abdal'ın hizmetinde bulunan "yol evlatları" na ise çevrede "Kabak Abdallılar" denilmektedir. Ocağın belirli bir süre hizmetini yürüten Pitir Bektaş'ın mezarı da, Kabak Abdal türbesine çıkılırken ziyaret edilmektedir.

Yol evlatları olarak bahsettiğimiz Kabak Abdallılar, çok önceleri ellerinde bir "Berat"larının olduğunu, bu beratı yeniletmek için Sivas'ın Gürün köylerinde Hamal Çayı denilen civarda oturan Zeynal Bey'e İstanbul'a gidişinde verildiğini, daha sonra ise Zeynal Bey'in "Bir öküz alıp göndersinler ki, keramet

---

13. Mehmet ŞİMŞEK, Hıdır Abdal Sultan Ocağı, Anadolu basımevi, 2. Bsk. İstanbul 1993, s. 122.
14. A. Süheyl ÜNVER "Hemen Her Yerde Birbirinden Farklı Mistik Folklor ile Telkin Tedavileri Esasları ve Buna Bursa'nın Verdiği Tam Bir Örnek" I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV, Cilt, Kültür Bakanlığı MİFAD Yay.:21, Ankara 1976, s. 391.
15. Fuad KÖPRÜLÜ: Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi, "Abdal" maddesi.
16. Nejat BİRDOĞAN: Anadolu ve Balkanlarda Alevi yerleşmesi (Ocaklar-Dededeler-Soyağaçları), Alev Yay., İstanbul1992, s. 45-46.

beratlarını kendilerine vereyim" diye haber yollamış olduğunu, ancak büyüklerinin gidip almadıklarını bir rivayet olarak, bu konuyu üzüntüyle dile getirmektedirler.

Çevrede Kabak Abdal'ın yol evlatları, yani onun hizmetinde bulunanlar olarak sözü edilenler köyde kırk hane kadardır. Bunlardan bir kısmı günümüzde 20 yıldır öncesine kadar, Gaziantep yöresine ve Malatya'nın bir çok köylerinde yılın bazı zamanlarında gezgin bir durumda dolaşarak, geçimlerinin bir kısmını buralardan getirdikleri erzaklarla temin ettikleri de anlatılanlar arasındadır. Fakat şimdilerde bu gezginlik durumu ekonomik durumlarının iyileşmesiyle ortadan kalkmıştır.[17] Kabak Abdal'ın söylencelere göre "düşkünleri yola getirme" gibi bir yol görevinin olduğu anlatılmakta ise de yol evlatları dedelerinin Çorum'dan Sultan Samit Ocağı'ından geldiğini anlatmaktadırlar. Yani, kendileri belirttikleri bu görevi yürütmemişlerdir.

İnsanlar, istek ve ihtiraslarının gerçekleşmesi zorunluluğu ve imkansızlığı karşısında bu büyüleyici ya da kutsal bildikleri varlıklara yaklaşarak ihtiyaçlarını gidermeye, kaderlerini değiştirmeye kalkışırlar.[18] Böylece de üzerlerine kutsallık atfettikleri evliyaların, velilerin türbeleri çevresinde bir çok gelenek geliştirirler. BORATAV'ın deyişiyle; "Evliyaların pek çoğuna bilinmeyen bir zamanda yaşamış gözü ile bakılır. Kimlikleri ne olursa olsun, her birine bir görev yakıştırılır. (...) Evliyalaranı bir niteliği yaşadıkları sürece ve öldükten sonra akıl -dışı işleri başarma gücünde olmalarıdır. (...) Evliyaların olağanüstü işlerini göstermek için "Keramet" deyimi kullanılır.[19] Bu da veliliğin alametlerinden sayılmaktadır.

Kabak Abdal'a dair anlatılan söylencelerden ve türbesi etrafında oluşmuş olan kültür çevresinde sözünü ettiğimiz motifleri hemen her anlatıda ve uygulamada görmek mümkündür. Örneklere yeri geldikçe değineceğiz.

1. TEKKE GÜNÜ GELENEĞİ

Alvar ve çevre köylerde bahar aylarından yaz aylarına geçiş günlerinde, Kabak Abdal türbesi topluca ziyaret edilir. Bu ziyaret günü Haziran ayının ortalarına rastlamaktadır. Bu da halk takviminde "İğdeler çiçeklerini açtığı zaman" olarak adlandırılmıştır. Yörede iğde ağaçlarının çiçeklerini açması ile birlikte, "Yazı yaban işleri" de başlar. Alvar'ın yayla yerleri Söğütözü, Ab-

---

17. Bu konu hakkında bize bilgi aktaran Araştırmacı Halil YAZGAN ve Gürgür ÇALIŞKAN'a teşşekkür ediyorum.
18. Hasan KÖKSAL: "İzmir ve Çevresindeki Yatırlar ve Bunlara Bağlı Olarak Yaşanan İnançlar" III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt, (Gelenek-Görenek ve İnançlar). Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yay.: 86, Ankara 1987, s.227
19. Pertev Naili BORATAV: 100 soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi , 2 bsk., İstanbul 1984. s. 42.

dalözü, Taşpınar ve Kızılören adlarıyla anılır. Yayla yoli ise türbenin bulunduğu tepenin eteğinden Tekke Deresinden geçer. Yaylaya çıkarken "bir uğur olsun" diye, türbe ziyaret edilir, kurbanlar kesilirmiş. Ekinler yettiğinde (olgunlaştığında) ise erkekler Alvar'a dönerek ekinleri biçerlermiş. Bu durum şimdi sadece yaylaya çıkış olarak bırakılmış olup, tekke günü ziyaretleri her yıl devam ettirilmektedir. Tarladaki ekin devşirme, bahçecilik işleri, yaylaya çıkış vb. nin "Tekke Günün'nden sonra başlamasının uğur sayılacağı inanışı da bu törensel kutlamayla gelenekselliğe bürünmüştür.

"Tekke Günü" törenleri köyde, Muharrem Ayı içerisinde tutulan Ön iki gün süreli oruç günleri yapılmaz. Örneğin 1995 yılında iğdelerin çiçek açması bu "yas günleri" ne rastladığı için tören 18 Haziran'da yapılmıştır.

Tekke Günü için hazırlıklar, köydeki yaşlıların belirleyip ilan ettiği güne kadar devam eder. Bu arada çevre köylere, şehire de haber ulaştırılır. Tekke günü, sabahleyin erkenden kalkılır, yeni elbiseler giyilir, yanlarına kab-kaçak, yakacak türü malzemeler alınır. Adak olarak kesilecek oğlak, horoz gibi kurbanlıklar ile beraber çocuk, genç, yaşlı herkes traktörün römorklarına binerler. Âşıklar sazlarını yanlarına almışlardır. O gün köyde hemen hemen bir - iki hasta dışında kimse kalmaz.

Tekke Deresi'nin kuzey batı yamacındaki tepe eteklerinde bulunan bahçelere varıldığında konaklanır. Herkes birer birer kurbanlıklarını keser, kimi oğlak kurban eyler, kimi "Cebrail Kurbanı" dedikleri horozu, kimi de elinde bir tutam tuzunu , bulgurunu alır lokma olarak getirir. Bir yandan kurbanlardan yemek hazırlama çalışmaları sürdürülürken, bir yandan da Kabak Abdal Türbesi'ne çıkılır. Türbeden içeri girerken önce kapının iki tarafına niyazda bulunulur. Dualar edilir, dilekler devaklar dilenir. Sonra içerde üzeri yeşil bezlerle örtülmüş olan Kabak Abdal'ın kabri üç kez öpülerek niyaz edilir. Türbenin içerisinde "Karadüzen" diye bilinen 12 perdeli bağlama sazıyla aşıklar deyişler nefesler okurlar. Türbenin hemen önünde semahlar dönerler. Semahın bitiminde ayak mühürleyip,, dara duran canlara dede; "Allah.. Allah.... Allah samanlar saf ola, günahlar af ola. Oniki İmamın defterine yazıla, Çark-ı pervaz hak için ola. Hak Muhammed katarından ayırmaya. Hızmetiniz kabul ola..." diye dua eyler.

Kabrin yan tarafındaki oyuk yere "Cöherlik" (Cevherlik" adı verilir. Burada yatır toprağı bulunur. Buradan aldıkları "Cöher" den şifa için tadarlar. Cöherin derde deva olacağı inancı yaygındır.

Tekke Günü'nde Kabak Abdal türbesinin içi ve etrafı sabahtan akşama kadar o gün insanla dolup taşar. Dilek dileyenlerin bir kısmı türbenin hemen arka tarafında bulunan, söylencede Kabak Abdal'ın İstanbul'dan Alvar'a attığı

"Binek Taşı" olarak geçen "Dilek Taşı" üzerinde tuttukları dileklerinin olması arzusuyla küçük çakıl taşlarını "Çiftler-tekler"ler. Kimisi de kabrin üzerindeki yeşil bezlerden bir parça keserek ya cebine koyar ya el bileğine bağlar. Bu "Teberik" (Andaç) sayılır. Taşıyanlarca uğur ve bereket getireceğine inanılır.

Kazanlardaki etli bulgur pilavı piştiğinde sofralar hazırlanır. Buna "Lokma" adı verilir. Sofrası hazır olan yüksek sesle "lokmamız hazır oldu, herkes buyursun lokmaya gelsin" diye seslenir Lokmalar yenilir. Tekrar sazlar çalınır. Deyişler neferler okunur, yöre türküleri çağrılır. Bu durum akşam saatlerine kadar sürer. Gün batımına yakın saatlerde tekrar köye dönüş hazırlıkları başlar. O gün yüzü aşkın kurban kesip, lokmalarını pişirip dileklerini dileyip, niyazlarını yapıp, deyişler okuyup, semahlar dönerek kullanılan "Tekke Günü", bir dahaki sene "İğdeler çiçeklerini açtığı" zaman, yine böyle bir çoşkuyla kutlanmak üzere sona erer.

Ertesi gün, tarladaki, bahçedeki işlere daha bir ümitle başlayan köylüler, ürünlerinin bol olacağı, dileklerinin kabul olacağına yönelik arzuları ve beklentilerini "Tekke Günü" vesilesi ile dile getirmenin rahatlığını yaşarlar.

2.KABAK ABDAL'LA İLGİLİ SÖYLENCELER

A. Alvar Çevresiyle İlgili Anlatılan Söylenceler

Yıllardır devam ettirilen "Tekke Günü" törenleri Kabak Abdal'ın kerametleri ile ilgili olarak anlatılan söylencelerle daha da bir anlam kazanmıştır. Çevredeki pınar, dere, bağ yerleri denilen araziler, Balıklı Suyu denilen ırmak.. Yani hemen her yer, onun adıyla bütünleştirilmiş gibidir. Çevrede anlatılan bu türde değerlendireceğimiz söylenceler şunlardır:

a) Balım Pınarı Söylencesi

Kabak Abdal Türbesine giden yol dere yatağından geçmektedir. Buradaki tepenin alt tarafındaki "Balım Pınar"ı hakkında anlatılanları aktaralım.

Kabak Abdal, nevruz ülkesi denilen Alvar'a geldiğinde, yaz sıcakları çöker. Etrafta içecek su dahi yok. Kendi kendine düşünür. "Balım Sultan, beni bu tarafa attı derenin içine, içecek suyum da yok" diye dertlenir. Tekke'nin karşısındaki sivri tepeden o sırada Balım Sultan seslenir. "Ey Kabak, karşına bak. Karşında kara tavuk eşiniyor, Çilehane çeşmesinden senin suyunu ayırttık, git oradan çıkar". O da gider denilen yeri eşer, suyu çıkarır. Bugün buraya "Balım Sultan Pınarı" denilmekte ve suyu şifalı sayılmaktadır.

b) Allı Bacı

Tekke Deresi'nin kenarındaki bahçelikler içerisinde bir iğde ağacı bulunur.

Kabak Abdal türbesini ziyarete giden, Sultan Samit Ocağı'nın dedelerinden birisi, yorulunca bu iğde ağacının altında oturur. "Buranın adı Allı Bacı olsun" der. O gün bu gün buraya gelip çaput bağlayarak altında çakıl taşlarını tekkeleyip-çiftleyerek dilek dilerler. Halk arasındaki inanca göre bu ağacın meyvesi yenilir, dalını koparmak ise zarar getirir. Köyden biri bir gün Allı Bacı'nın dalını keser, aynı gün iki eşeğini de kurt yer. Bundan sonra kimse bir dalını dahi kesmez.

c) Cennet Deresi - Hatçe Çevirmesi (Süt Elması Söylencesi)

Kabak Abdal Türbesinin bulunduğu mevkide Cennet Deresi ve Hatçe Çevirmesi diye söylenilen yerlerle ilgili şu söylence anlatılır; Kabak Abdal, Balım Sultan gibi mücerrettir. Yanında hizmetine bakan Cennet ve Hatçe isminde iki kız vardır. Bunlar, içlerinden "Beni almaz mı?" diye geçirirlermiş. Buna anlayan Kabak Abdal, bir kış günü "Süt Elması" denilen ağaca çıkar ve sallanmaya başlar, elmalar aşağı dökülür. Kızlara da "Yukarıya bakın daha dalda elma kaldı mı?"der Yukarıya bakan kızlar Kabak Abdal'ın bacağının arasında bir top gül görürler. Derler ki, "Ne dalda elma kaldı ne de gönülde güman kaldı". Birisi şimdi Cennet Deresi denilen yöne, diğeri de Hatçe Çevirmesi denilen koyağa doğru çekip gitmiştir. Buraların adı da bundan kalmıştır.

d) Bağ Yerleri (Herlelikler)

Kabak Abdal, söylenceye göre iyi bir çiftçidir. Çevredeki Herlelik, Kumbağı, Örenbağ, Köçekbağ gibi yerlerde üzüm bağları yetiştirirmiş. Buralar kendisine İstanbul'a gititğinde padişah tarafından bahşedilmiştir.[20]

B. Kabak, Abdal'ın Nasip Alması, Alvar'a Gelmesi, İstanbul'a Gitmesi vs. ile İlgili Anlatılan Söylenceler

a) Balım Sultan'dan Nasip Alması ve Alvar'a Gelişi

Horasan'dan Sulucakarahöyük'e gelen Kabak Abdal, bir süre orada Balım Sultan'a hizmet eyler.[21] Balım Sultan Dervişlerini bir gün sınavdan geçirir; elindeki mızrağı bir taşa saplar, dervişleri uğraşır uğraşır çıkaramazlar. Mızrağı, Abdullah ismindeki derviş çıkartır. Bu sırada dervişin başındaki sarığı düşer,

---

20. Bu olayın geçtiği söylence ileride anlatılacaktır.
21. Alvar'da otuz yaşlarındaki İbrahim ÇALIŞKAN, Kabak Abdal'ın Hacı Bektaş'tan nasip aldığını, Abdal Musa ile masahip olduğunu belirterek aynı söylenceyi anlattı. Fakat köy yaşlıları olayın Balım Sultan döneminde yaşandığını iddia ettiler.

başı kabak gibidir. Balım Sultan "Kabağım sen çıkardım mızrağımı" der ve ona böylece "Kabak Abldal" diye seslenir. Orada devişlere nasip dağılmaya başlar. Kabak Abdal'da nasibini ister. Balım Sultan ona "Kabak, sana çomak tutanlarla, düşkünleri verdim, sen düşkün dedesin, senin olduğun yerde kimse "düşkün" kaldıramaz" der.[22] Ocakta yanan köseği'lerden herbirini bir yana savurmaya başlar, "Gidin köseğinizi yandığı yerde bulun" oradan Şeyh Hamid-i Veli, Muhammed Halife ve Kabak Abdal beraberce "Nevruz Ülkesi" denilen Malatya'nın Darende çevresine doğru yola çıkarlar.[23]

Nevruz Ülkesine geldiklerinde, Balıklı Suyun kenarında konaklarlar. Suyu geçmek çok zordur. "Şahalı Karı" diye birisi bunları görür. Bunlardan ikisi hırkasını suyun yüzüne serer, biri de asasına biner, karşı kıyıya geçerler. Burada Şeyh Hamid-i Veli Sofular köyüne, Mehmet Halife Kuluncak tarafına ayrılır. Kabak ise yanan köseği'yi Alvar köyünde şimdiki türbenin yerinde bulur. Burayı mekân edinir. Türbenin yanındaki karnı yanık haldeki meşe ağacı halk arasında şimdi kutsal sayılmaktadır.

b) Kabak Abdal'ın Kırk Atlıyı Doyurması ve İstanbul'a Gitmesi

Nevruz Ülkesini kendine mekân tutan Kabak Abdal, çevresinde tanınmaya başlayınca İstanbul'daki saraya "Bir derviş çıkmış; halkı azdırıyor, kandırıyor". diye şikâyet edilir. Oradan kırk atlı süvari onu almaya gelirler. Süvariler acıkmıştır, yemek isterler. Onlara bir güveç içinde yemek getirir. Atlılar, "Bununla doymayız derviş" derlerse de o, kazandan kepceyi daldırıp kırkına da çeşit çeşit yemek verir. Atlara ise birer çanak arpa yerine birer mucur arpa verir. Küçük bir dağarcıktan. Yatma vakti gelince de kırk yatak serer ve onları yatırır. Ertesi gün atlılara derki "siz gidin ben sizi dediğiniz yerde bulurum". İstanbul'a gidene kadar onların konakladıkları yerlerde atlılara gözükür. İstanbul'a vardıklarında bir de bakarlar ki Kabak Abdal orada bekliyor.

Kabak Abdal'ı denemek için kapını önüne "Kuran" gömerler, içeride oturacağı minderin altına da ekmek koyarlar. Her iki sınamayı da geçen Kabak Abdal'a padişah pek inanmaz ve "Seni fırına atacağım eğer yanmazsan evliyalığını-dervişliğini kabul eyleyeceğim, haydi kerametini göster" der. Kabak Abdal böylece kızgın fırına atılır. Epey sonra fırının kapağını açtıklarında sakallarının buz tutmuş olduğunu görürler. Padişah "Derviş, dile benden ne di-

---

22. Bektaşi ve Alevilerde suç işleyenlere düşkün denilir ve belirli bir süre yola alınmazlar. Fazla bilgi için bkz. : Bedri NOYAN: "Bektaşi ve Alevilerle Hukuk düzeni (Düşkünlük), I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt (Gelenek-Görenek ve İnançlar), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976, s. 189-213.
23. Söylencelerde geçen Şeyh Hamid-i Veli (Somuncu Baba) hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet AKGÜNDÜZ: a.g.e.

lersen" diye sorar. O da "Benim dünya malında gözüm yok" derse de padişah ısrar eder, o da "Bizim oralarda herlelikler diye araziler var, padişahım onları bana ver ki ekip dikeyim de gelen geçenler üzümünden yesinler." der ve ayrıca sarayın bahçesinde gözüne ilişen "Binek taşı" nı ister. Taşın birini tutar ve Alvar'a doğru savurur. Tekke'de hizmetini gören "Fil Abdal" hızla gelen taşı tutumaz, taş kırılır.[24] O zaman Kabak Abdal seslenir, "İyi tut, Fil Abdal iyi tut, Al varsın adı Alvar kalsın" diyerek taşı bir daha fırlatır. Köyün adı da böylece "Alvar" kalır. Bu taş şimdi türbenin 20 metre kadar arka tarafında durmaktadır. Taşın üzerinde küçük çakıl taşlarını tekleyip -çiftleyerek dilek dilenir. Dilekleri gerçekleşenler kurban adak eyler ve tekrar ziyarete gelirler.

C. KABAK ABDAL'IN VELİLİĞİ ÜZERİNE YÖREDE ANLATILAN YAŞANMIŞ OLAYLAR

Anlatılar:

a) Sivas'ın Kangal'a bağlı sinekli köyünden Ellez Özer çok hastadır. Kabak Abdal türbesine gelir, iyileşir. Bunun üzerine evindeki öküzünü kurban adar ve tekrar gelir. Türbenin içinde huşa gelerek şu deyişi okuduğu söylenir.

"Çoktan beri intizarım sana ben,
Sultanlar sultanı er Kabak Abdal,
Şu zalım derdimi n'olur sağlasan,
Sultanlar sultanı can Kabak Abdal.

Ceddin büyük kendin büyük şanın var,
Şükranla kavuştum ne de gamım var,
Kırklara ermeğe doğru yolum var,
Sultanlar sultanı er Kabak Abdal.

Karşındadır Balım Sultan durağı,
Himmetinle yakın ettin ırağı,
Sürdüğümüz İmam Cafer süreği,
Sultanlar sultanı er Kabak Abdal.
İstanbul'dan attın taşı mameri
Mesken ettin Bicir ilen Alvarı

24. Bu taşın şimdi türbenin kapı eşikliğinin altında olduğu rivayet edilmektedir.

Bu mücrüm kulun heran yalvarır,
Sultanlar sultanı er Kabak Abdal.
Şah İbrahim oğlu Ellez ÖZER'im,
Taşın ilen toprağında nazarım,
Ceddin Balim Sultan ile bazarım,
Sultanlar sultanı er Kabak Abdal.

b) Alvarlı Musa Mecit, gençliğinde tarlada ekin biçer, yanında da küçük kardeşi vardır. Birden aşağıdaki haşhaş tarhlasında ufacık boylu, kara sakallı, seyrek dişli, orta yaşlı birisi ortaya çıkar. "Kolay gelsin, Allah hayırlı eylesin" der ve Bicir köyünün yolunu sorar. Musa, kardeşi ile bu ihtiyarı yolcu eyler. Bundan sonra bu zatın "Kabak Abdal" olduğuna kanaat getiren Musa'nın işleri düzelir.

c) Alvar köyünden B. Ali DİNÇ'in çocuğu çok hastadır. Gece rüyasında Kabak Abdal'ı "Sıhhıye" olarak görür. Kabak Abdal çocuğun sırtını sıvazlar. Sabahleyin kalkarlar ki çocuk iyileşmiş oynuyor.

d) Alvar'dan Hamdullah Keskin'in dokuz kızı vardır, oğlu yoktur. Hanımı Elif bir rüya görür, gece gider Tekke'nin içinde yatarlar. Bir oğulları olur, adını Hüseyin koyarlar.

e) Köyden 78 yaşında birinin oğlunun ağzı eğilir. Tekke'ye gelir gece içinde yatarlar. Uyanıkken içeri birisi girer ve aynı anda kabrin cöher (cevher) yerinden de kabak Abdal çıkar. Kabak Abdal kapıda duranın kendi hizmetlerini gören yol evlatlarından Pitir Bektaş olduğunu söyler ve eline üç defa hastanın üzerine çalar ortadan kaybolur. Daha sonra hasta iyileşir.

f) Çorum yöresinden Samıt Ocağından Alvar'a Kabak Abdal türbesine gelen, iki gözü görmeyen Haydar ismindeki birisi heyecanlanır, birden sıçrayarak kabrin üzerine oturur. "De kerametini belli et, gözlerim açılsın" diyerek bağırır. Bir güç onu sanki ordan sinirlenerek alıp yere çarpar. Haydar orda belirli bir süre baygın yatar. Gözlerine derman bulamayarak, tekrar Çorum'a döndüğü anlatılır.

3. DEĞERLENDİRME VE SON SÖZ

Anadolu'nun hemen her beldesinde bir yatırla, bir erenin, bir velinin türbesiyle karşılaşırız. Bunların çevresinde bir "Veli kültü" nün oluştuğu görülür.

Veli Kültleri incelendiğinde, kült konusu velilerin, ait oldukları toplumun içtimai, dini veya ahlaki değerlerinin tamamının yahut bir kısmının temsilcisi olduğu, en azından buna inanıldığı görülür... O velinin etrafında olağanüstü bir olaylarla süslü dünya yaratılır. Onunla ilgili menkıbeler sistemi teşekkül eder.[25]

Kabak Abdal türbesi çevresinde olduğu gibi tüm Anadolu'da halkın türbe veya ziyaret diye tabir ettiği mezarlara sahip velilerin hepsi de kendilerine göre bir çok hastalığın, derdin tedavisinde ve bazı dileklerin gerçekleşmesinde görev üstlenmişlerdir.

Orta Asya Türk geleneklerinde ve Anadolu'daki geleneklerde ağaç, taş, su, toprak kültü gibi bir çok ögeyi Kabak Abdal ile ilgili anlatılan söylencelerde de görmek mümkündür. Yine söylencelerin özde biribirine benzediklerin de görürüz.[26]

a) Balım pınarı söylencesi (Abdal Musa için anlatılan Gelin Pınarı söylencesi, ev yapanlara su çıkarması)

b) Kabak Abdal'ın kırk atlıyı ve kırk atı tek kazandan doyurması (Abdal Musa'nın kırk askeri doyurması)

c) Kabak Abdal'ın kış günü mücerretliğini ispat için ağaçtan Elma toplaması (Kaygusuz Abdal'ın kış günü çınar ağacından Elma toplaması).

d) Balım Sultan'ın Kabak Abdal'a nasip vermesi (Abdal Musa'nın Kırk Abdal'a nasip vermesi)

e) Balım Sultan'ın yanmış köseği'yi Alvar köyüne atması (Ahmet Yesevi'nin yanan köseği'yi Anadolu'ya atması).[27]

f) Kabak Abdal'ın İstanbul'dan Binek taşını Alvar'a atması (Hıdır Abdal'ın Binek taşını İstanbul'dan Erzincan'ın Kemaliye, Ocak köyüne atması).[28]

g) Kabak Abdal'ın fırında yanmaması (Karadonlu Can Babanın fırına atıldığında keşişi de beraber fırına alması).

Kabak Abdal ile anlatılan halk dilindeki söylencelerde ve türbesi çevresinde oluşturulmuş kültürde görülen hastaları iyileştirme, don değiştirme mücerretlik, yerden su çıkarma, az yiyecekle çok kişiyi doyurma, bereket getirme, mekan aşma, çocuk verme, kuru odunu yeşertme, ateşte yanmama, rüyada görünme vb. motifleri, Türk destani mahsulleri ile ilgili motiflerde, İslam öncesi

---

25. A. Yaşar OCAK: Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984, s. 5.
26. Söylenceler için bkz.: Musa SEYİRCİ-Y. Hayati TUNGAR, Abdal Musa, ABC Ajansı, Antalya 1988, s. 48-63.
27. Fuad KÖPRÜLÜ: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvuflar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6 bsk., Ankara 1987, s. 53-54.
28. Mehmet YAMAN: Hıdır Abdal Sultan ve Ocak Köyü, (y.y.yok), İstanbul 1989, s.23.

inançlarda, Kur'an-ı Kerim ve hadislerdeki mucize motiflerinde ve Kitab-ı Mukaddes'deki mucize motiflerinde de görebiliyoruz.[29]

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Alvar köyünde Kabak Abdal ismiyle bilinen velinin ne zaman yaşadığının bilinmesi onun çevresinde yaşayanlar açısından o kadar önemli değildir. "Tekke Günü" adı altında "İğdeler çiçekleri açtığında" topluca bu günü kutladıkları zamandaki mutlulukları, yeni bir mevsimin başlangıcında işlerinin hayırlı ve bereketli olması, dileklerinin yerine gelmesi gibi duygularının dile getirilmesi bakımından önemlidir. Bu da insanlar arasında ruhsal doyumu, sevgiyi, çoşkuyu, birlikteliği sağlayıcı rol üstlenmesi açısından da önemi olan bir gelenek olarak kanaatimizce kuşaktan kuşağa devam edecektir.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

1. Halil YAZGAN, 1954 doğumlu, Hekimhan, lise mezunu, Memur - Araştırmacı.

2. Gürgür ÇALIŞKAN (Gürgür Dede), 1327 doğumlu, Alvar Köyü, Arapça bilir.

3. İbrahim ÇALIŞKAN, 1965 Doğumlu, Alvar Köyü, Lise mezunu, Köy Muhtarı.

4. Hamdullah KESKİN, 1927 doğumlu, Alvar Köyü, Okur-yazar, çiftçi.

5. Bektaş Ali DİNÇ, 57 yaşında, Alvar Köyü, İlkokul mezunu, Çiftçi.

6. Musa MECİT, 1941 Doğumlu, Alvar köyü, ilkokul mezunu, Emekli (Emlakçı).

7. Tekke Günü Törenlerine katılanlarla da görüşmeler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

1. AKGÜNDÜZ, Ahmed : **Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba-Şeyh Hamid-i Veli ve Neseb-i Âlisî** Es-Seyid Osman Hulusi Efendi Vakfı Yay.: 8 Tekin Basımevi, İst. 1992.

2. .....Âşık Paşaoğlu Tarihi: (Hzr... A. Nihal ATSIZ), Kültür Bakanlığı Yay.: 604, Ankara 1985.

3. BİRDOĞAN, Nejat **Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik** Berfin Yay., 2. Bsk., Sistem Ofset, Ankara 1994.

---

29. A. Yaşar OCAK: a.g.e., s. 70-113 ve Pertev Naili BORATAV: a.g.e., s. 43-45.

4. BİRDOĞAN, Nejat **Anadolu ve Balkanlarda alevi Yerleşmesi (Ocaklar-Dedeler-Soyağaçları)**, Alev. Yay., İst. 1992.

5. BORATAV, P. Naili **100 Soruda Türk Folkloru,** Gerçek Yay., 2 Bsk. İst. 1984.

6. GÖLPINARLI, Abdulbaki, **"Kayusuz Abdal",** Türk Dili Dergisi, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Sayı: 214, Aralık 1968.

7. KÖKSAL, Hasan, **"İzmir ve Çevresindeki Yatırlar ve Bunlara Bağlı Olarak Yaşanan İnançlar",** III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yay.: 86, Ankara 1987.

8. KÖPRÜLÜ, Fuad **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvuflar.** Diynet İşi. Bşk. Yay., 6 Bsk., Ankara 1987.

9. KÖPRÜLÜ, Fuad **Türk Halk Edebiyatı Ansiplopedisi "Abdal"** Maddesi.

10. KÖPRÜLÜ, Orhan Fuat **Köprülü'nün Edebi ve Fikri Makalelerinden Seçmeler,** M.E.B. Basımevi, İst. 1992.

11. Malatya Müzesi: **"Kabak Abdal Türbesi Envanter Fişi"** (1991).

12. NOYAN, Bedri **"Bektaşi ve Alevilerde Hukuk Düzeni (Düşkünlük)",**I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1976.

13. OCAK, Ahmet Yaşar **Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1984.

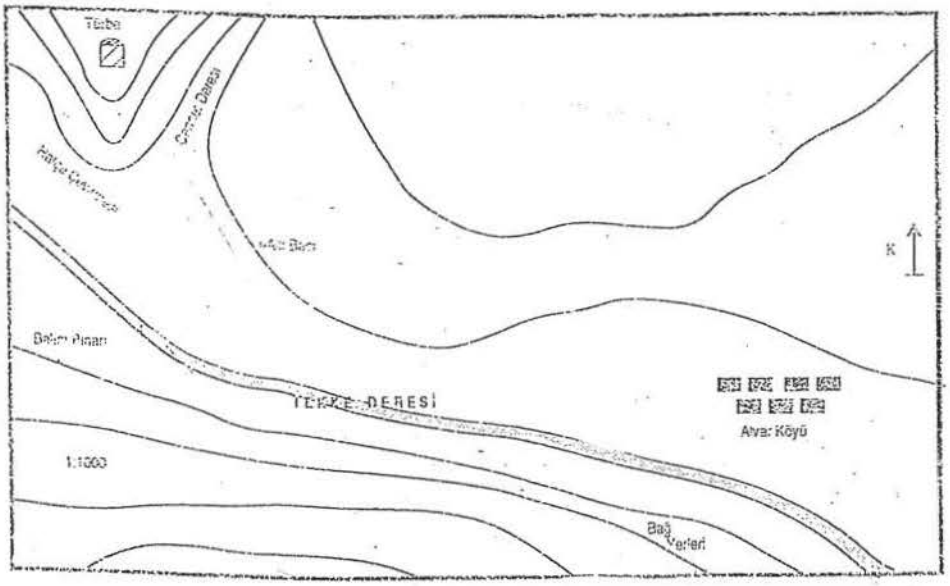
14. ÖZTELLİ, Cahit **Onyedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesimi:** Töyko Matbaası, Ankara 1969.

15. SEYİRCİ, Musa-Y. Hayati TUNGAR: **Abdal Musa,** ABC Ajansı, Antalya 1988.

16. ŞİMŞEK, Mehmet **Hıdır Abdal Sultan Ocağı,** Anadolu Matbaası, 2. Bsk., İst. 1993.

17. ÜNVER, A. Süheyl **"Hemen Her Yerde Birbirinden Farklı Mistik Folklor ile Telkin Tedavileri Esasları ve Buna Bursa'nın Verdiği Tam Bir Örnek",** I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Kültür Bakanlığı MİFAD Yay., 21, Ankara 1976..

18. YAMAN, Mehmet **Hıdır Abdal Sultan ve Ocak Köyü.** (y.y. yok.), İst. 1989.

Harita: Kabak Abdal Türbesinin yeri (Söylencelerde Geçen Yeradları)